

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Rola działań w małej skali w procesie rewitalizacji

Podniesienie zaangażowania społecznego mieszkańców jest często jednym z wyzwań procesu rewitalizacji. Działania aktywizujące mają za cel wzmocnienie kapitału społecznego, a także zwiększenie poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Z tego względu najczęściej zadania te obejmują sferę kultury i sportu, przybierając najróżniejszą formę – festynów, konkursów, zawodów, imprez masowych czy koncertów. Zadania te przynależą do sfery zadań publicznych, określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (ustawa)¹, stąd istnieje możliwość, aby ich realizację oddać w ręce samych mieszkańców. Z punktu widzenia społeczności zamieszkującej rewitalizowany obszar, ważniejsze od dużych projektów są małe działania, poprawiające jakość codziennego życia mieszkańców.

Taka właśnie jest rola działań w małej skali, czyli niewielkich projektów inicjowanych oddolnie oraz samodzielnie realizowanych przez organizacje pozarządowe lub grupy mieszkańców, stanowiących odpowiedź na ich bieżące, proste potrzeby. Działania w małej skali z jednej strony poprawiają w sposób bezpośredni komfort życia na obszarze rewitalizacji, z drugiej zaś integrują wdrażających je mieszkańców, zwiększając jednocześnie zaangażowanie społeczności lokalnej w proces rewitalizacji.

Takie mikrodziałania są przejawem ścisłej współpracy mieszkańców i jednostek samorządu terytorialnego przy realizacji zadań publicznych na rzecz lokalnej społeczności, przewidzianej w ustawie. Wspomniana ustawa umożliwia gminom zaprojektowanie narzędzi wsparcia działań w małej skali, dostosowanych do potrzeb i uwarunkowań lokalnej społeczności. Wsparcie realizacji zadań może przybierać formę:

- funduszu mikrograntów, udzielanych w trybie otwartego konkursu ofert na zasadach przewidzianych w ustawie,
- inicjatywy lokalnej realizowanej na zasadach określonych w rozdziale 2a ustawy oraz stosownej uchwale rady gminy.

Dostęp do funduszu mikrograntów powinien zawsze następować w trybie otwartego konkursu ofert, ogłaszanego na zasadach art. 13 ustawy. Obsługa konkursu może być również zlecona organizacjom pozarządowym (w sposób, o którym mowa w art. 16a), wówczas ma się do czynienia z regrantowaniem.

Podsumowując, działania w małej skali mogą być realizowane przez gminy w następujących formach:

¹ t.j. Dz.U. 2020 poz. 1057.

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf>

Mikrogranty	Regranting	Inicjatywa lokalna
<ul style="list-style-type: none"> – udzielane w formie otwartego konkursu ofert dla NGO w trybie art. 11 ustawy; – od decyzji gminy zależy, czy mikrogranty będą dostępne dla wszystkich mieszkańców gminy, czy tylko zamieszkujących obszar rewitalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – gmina wybiera operatora w trybie otwartego konkursu ofert dla NGO, któremu zleca realizację zadania publicznego w postaci obsługi funduszu mikrograntów - w sposób, o którym mowa w art. 16a ustawy; – od decyzji gminy podjętej na etapie wyboru operatora zależy, czy mikrogranty będą dostępne dla 	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie udzielane w trybie art. 19b-19h ustawy oraz zasadach wynikających z uchwały rady gminy; – uchwała rady w sprawie inicjatywy lokalnej obowiązuje na terenie całej gminy.

Źródło: opracowanie własne

Na etapie wyboru i programowania formy wsparcia należy w sposób szczególny zabezpieczyć dostęp do funduszu lub inicjatywy lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji, przykładowo premiując na etapie oceny ofert realizację działania na tym terenie. Pożądanym warunkiem jest również wytypowanie do wsparcia takich zadań, które są zgodne z potrzebami obszaru rewitalizacji i wynikają z diagnoz zawartych w gminnym programie rewitalizacji (GPR). Warto też, aby realizowane mikrodziałania były zbieżne z celami strategicznymi procesu rewitalizacji zawartymi w GPR. Z tego powodu gmina powinna umiejscowić mikrodziałania wśród planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w GPR i w ten sposób związać je z celami społecznymi programu, zwiększającymi aktywność społeczną mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Poniżej omówiono podstawowe modele organizacji funduszu mikrograntów, wynikające z dotychczasowej praktyki gmin.

Model: otwarty konkurs ofert obsługiwany przez gminę

Ilustracją tego modelu są rozwiązania wypracowane w Wałbrzychu. Organizacją konkursu i obsługą ofert, w tym rozliczeniem dotacji, zajęli się pracownicy Biura Rewitalizacji i Planowania Przestrzennego Urzędu Miasta. Mikrogranty są dostępne tylko dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, w imieniu których o doroczne wsparcie związane z aktywizacją i rozwojem lokalnej społeczności występują przedstawiciele trzeciego sektora. Ideą jest wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców. Założono przy tym, że zgłaszane pomysły muszą się wpisywać bezpośrednio w cele Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2016-2025. Ponadto, w ich przygotowaniu i realizacji musi uczestniczyć co najmniej 10 mieszkańców z obszaru rewitalizacji, nie mogą to być też jednorazowe wydarzenia czy imprezy. Indywidualne granty udziela się w wysokości od 500 zł do 3000 zł. W pierwszych edycjach konkursu mieszkańcy zgłaszali pomysły głównie na prace porządkowe i

zazielenianie podwórek i skwerów, w kolejnych latach zadania częściej dotyczyły integracji społeczności lokalnej.

Warto dodać, że podstawą organizacji takich konkursów powinien być program rewitalizacji (do którego celów winny nawiązywać zadania), w połączeniu z programem współpracy z organizacjami pozarządowymi. Obsługa konkursu przez gminę z jednej strony wymaga większego zaangażowania pracowników urzędu, natomiast z drugiej jest to dobre rozwiązanie w przypadku braku silnej organizacji pozarządowej, która mogłaby być operatorem konkursu albo gdy pula środków jest na tyle mała, że nie jest wskazane zatrudnianie operatora.

Model: operator funduszu mikrograntów (regranting)

Model ten opiera się na wyłonieniu zewnętrznego operatora funduszu w ramach otwartego konkursu ofert. Wybrana na operatora organizacja pozarządowa, na podstawie kolejnego konkursu wyłania inne podmioty – organizacje trzeciego sektora, grupy nieformalne mieszkańców – którym przekazuje dotacje na realizację zgłoszonych projektów. W tym rozwiązaniu konkurs organizuje, przeprowadza i rozlicza dotacje operator, przekazując wybranym podmiotom środki od zlecającego zadanie publiczne. Z punktu widzenia gminy jest to dogodny model, jednak jego zastosowanie wymaga funkcjonowania na rynku doświadczonej organizacji pozarządowej. W tym modelu niezwykle ważny jest także partycypacyjny tryb wypracowania tego mechanizmu oraz jego przejrzystość. Warto, aby koncepcja funduszu oraz jej zasady wypracowane były przez samorząd we współpracy z szerokim gronem interesariuszy, z uwzględnieniem przeprowadzenia konsultacji publicznych stworzonej koncepcji. Tylko dzięki takiemu partycypacyjnemu podejściu będzie możliwe zaprogramowanie narzędzia stosownie do potrzeb lokalnej społeczności.

Działania w tej formule były już prowadzone w kilku miastach, m.in. w Bytomiu, Łodzi czy Warszawie. W Bytomiu koncepcję wdrożenia mechanizmu regrantingowego wypracował wyłoniony w konkursie partner społeczny, zapraszając do publicznej debaty interesariuszy. Umożliwiło to zaprogramowanie mikrodotacji z uwzględnieniem lokalnych potrzeb².

Dobrym przykładem zastosowania tego modelu na terenie województwa podkarpackiego są doświadczenia Stalowej Woli. W trybie otwartego konkursu Prezydent Miasta wyłonił organizację, która wzięta na siebie prowadzenie miejsc aktywności lokalnej na dwóch podobszarach rewitalizacji: Osiedlu Fabrycznym i Rozwadowie, w tym także kompleksową obsługę mikrograntów³. Mikrodotacje były jednym z kluczowych elementów poprawy udziału mieszkańców w procesie rewitalizacji, a ich obsługa odbywała się w utworzonych Miejscach Aktywności Lokalnej (MAL-ach). Zgłoszone projekty objęły działania aktywizujące lokalne społeczności, ale też stanowiły odpowiedź na zdiagnozowane problemy podobszarów rewitalizacji i były zgodne z Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Stalowa Wola na lata 2017-2020. O granty mogły ubiegać się zarówno pojedyncze osoby, jak i grupy – formalne i nieformalne.

² Zob. „Koncepcja wdrożenia mechanizmu regrantingowego dla organizacji pozarządowych w Bytomiu”; <http://bytomodnowa.pl/uploads/files/content/Koncepcja%20regranting%20Bytom%2014.07.2017.pdf>

³ Zob. Zarządzenie nr 394/2018 Prezydenta Miasta Stalowej Woli z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań z zakresu rewitalizacji – kompleksowe prowadzenie miejsca aktywności lokalnej oraz obsługa mikrograntów.

W przeciwieństwie do typowego regrantingu organizacja, której powierzono zadanie publiczne, w pełni obsługiwała też granty od strony finansowej, włącznie z fakturowaniem na siebie wydatków grantobiorców.

Rysunek 1, 2. Plakaty promujące jedną z edycji mikrograntów na podobszarach rewitalizacji w Stalowej Woli

Źródło: <http://centrumrewitalizacji.pl/3-000-zl-na-ciekawe-pomysly-ruszyl-ii-konkurs-na-mikrogranty>

Model: inicjatywa lokalna włączona do procesu rewitalizacji

Ostatni model to znana w prawie od 2010 r. inicjatywa lokalna, funkcjonująca w praktyce w wielu gminach. Nabór projektów do inicjatywy może odbywać się w trybie ciągłym – do wyczerpania się puli środków, albo w trybie konkursowym. Uchwała w sprawie inicjatywy obowiązuje na terytorium całej gminy. Aby wykorzystać ją w procesie rewitalizacji, należy uwzględnić w zasadach jej obowiązywania szczególny charakter obszaru rewitalizacji, przykładowo premijując (dodatkowymi punktami lub poziomem dofinansowania) projekty realizowane na tym obszarze lub wpisujące się w cele gminnego programu rewitalizacji. Ułatwienia w dostępie do inicjatywy dla interesariuszy procesu rewitalizacji powinny zostać zabezpieczone w treści uchwały rady gminy.

Przykładem powiązania inicjatywy lokalnej z procesem rewitalizacji są doświadczenia Opola Lubelskiego⁴, gdzie postanowiono przyznawać dodatkowe punkty za lokalizację projektu na obszarze rewitalizacji, a także za zgodność z GPR⁵ i celami tematycznymi rewitalizacji.

Nieco inne podejście zostało zaplanowane w Jaśle, w którym odpowiednio sprofilowana inicjatywa lokalna została ujęta jako jedno z podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych – Program: „Miasto

⁴ Zasady inicjatywy określono w uchwale nr XXXVI/252/2017 Rady Miejskiej w Opolu Lubelskim z dnia 11 sierpnia 2017 r.

⁵ Załącznik do Uchwały nr XL/268/2017 Rady Miejskiej w Opolu Lubelskim z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2017-2024”.

Otwarte” w Lokalnym Programie Rewitalizacji⁶. Stanowi ona odpowiedź na brak aktywności mieszkańców w organizowaniu form spędzania wolnego czasu. Dlatego w ramach tego instrumentu postanowiono szczególnie wspierać pomysły realizowane w otwartych przestrzeniach publicznych i czynnie angażujące lokalną społeczność.

Autorzy:

Edyta Tomczyk, <https://orcid.org/0000-0002-3481-856X>
Katarzyna Spadło, <https://orcid.org/0000-0003-1675-2402>

Centrum Doradztwa Rewitalizacyjnego
Instytutu Rozwoju Miast i Regionów

⁶ Zob. Lokalny Program Rewitalizacji dla Jasła na lata 2014-2023, załącznik do Uchwały nr LXIX/715/2018 Rady Miejskiej Jasła z dnia 26 lipca 2018 r., s. 92.